

Verbeter de grondwettelijke verankering van de gemeentelijke autonomie

In onze globaliserende wereld winnen de lokale en regionale politiek aan belang. De overheidslaag die het meest aan invloed inboet, zijn de nationale overheden.

Aan de 'bovenkant' participeren zij in supra-internationale organisaties, terwijl aan de 'onderkant' taken worden gedecentraliseerd. Lokale overheden lijken bovendien beter in staat om ingewikkelde problemen op een bevredigende manier op te lossen. Iemand die daar op een prikkelende manier op wijst, is Benjamin Barber met zijn stelling dat een wereld geregeerd door burgemeesters er een stuk beter uit zou zien. Barber beschrijft niet alleen een feitelijke ontwikkeling, maar raakt ook aan een belangrijke snaar van het moderne (gevoels)leven.

Die snaar wordt 'glokalisering' genoemd. Een wereldwijde beweging die in antwoord op een steeds kleiner wordende wereld, waarop we tegelijkertijd de grip verliezen, het lokale, herkenbare en vertrouwde poogt te herwaarderen. De Brexit hangt ermee samen, maar ook op andere terreinen werkt dit door, bijvoorbeeld rondom de herkomst van ons voedsel. Ziedaar een wereld waarin het lokale en regionale beantwoorden aan hedendaagse verlangens zoals de menselijke maat, eigen regie en nabijheid.

De decentralisaties van de afgelopen tien jaar passen wat dat betreft bij een maatschappelijke trend. Maar deze operatie moet wel worden vervolmaakt om gemeenten ook de daadwerkelijke beleidsmatige en financiële armslag te geven en de zeggenschap van burgers beter te verzekeren. Immers, via regelgeving wordt de beleidsruimte van gemeenten beperkt en via het gemeentefonds en geormerkte specifieke uitkeringen worden gemeenten financieel ingesnoerd. Deze situatie doet geen recht aan de gemeentelijke autonomie en belemmert burgers via de lokale democratie daadwerkelijk hun stempel op het gemeentebestuur te drukken.

Remco Nehmelman, hoogleraar Publiek organisatierecht, bepleit een betere verankering van de gemeentelijke autonomie in de Grondwet. Hij sluit voor de uitwerking daarvan

aan bij de oratie van voormalig CDA-senator Alfons Döle. Die merkte in 1999 op dat art. 124 lid 1 Grondwet, waaruit de autonomie van gemeenten wordt afgeleid, meer getuigt van een eenheidsstaat, dan van decentralisatie en stelde voor beter tot uitdrukking te brengen dat alleen de formele wetgever de gemeentelijke autonomie mag inperken. Zo'n formulering legt het primaat bij gemeenten, zoveel is duidelijk. In de Gemeentewet zou het kader voor de bevoegdheidsverdeling tussen rijk en lokale overheden verder moeten worden gepreciseerd door daarin de autonome taken wettelijk vast te leggen in een niet-uitputtende lijst. Zo wordt helderder op welke terreinen de wetgever terughoudend moet zijn met ingrijpen in en bemoeienis met de gemeentelijke autonomie.

Vanuit het perspectief van de lokale samenleving is meer recht doen aan de gemeentelijke autonomie een weg waarlangs de gemeentelijke democratie kan worden versterkt. Die democratie behoeft versterking, omdat binnen steden en dorpen over het algemeen het beste ruimte kan worden geboden aan de opkomst van nieuwe maatschappelijke experimenten en initiatieven. Lokale overheden lijken beter geëquipeerd om te beantwoorden aan de gevoelde noodzaak van een menselijke behandeling bij sociale voorzieningen en zijn beter in staat een politiek van nabijheid te voeren.

Evenwel moet worden erkend dat zulke wijzigingen van Grondwet en Gemeentewet niet kunnen zonder een omslag in het denken van de wetgever (lees: politici), waar het idee van de decentralisaties tenslotte in zijn consequenties moet worden aanvaard, namelijk dat aan eenmaal gedecentraliseerd beleid veel minder eisen kunnen worden gesteld. Tegelijkertijd mag dat er niet toe leiden dat de rijksoverheid lokale bestuurders aan hun lot overlaat. •

Maarten Neuteboom

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt hoe je vanuit christendemocratisch perspectief kunt kijken naar een voor cda-politici en bestuurders min of meer actueel thema.

Reageren op dit artikel?
maarten.neuteboom@cda.nl